

Porkoláb ÁdámPécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola,
Alkalmazott Nyelvészet Doktori Program

Az iskolában elsajátított írott nyelvi norma presztízse az internetes kommunikációban

Nyelvpedagógiai szempontból is lényegbevágó, hogy a tanárok megismerhessék diákjaik iskolán kívüli nyelvhasználati szokásait, és óraterveikben értően reagáljanak erre. E tanulmány célkitűzése szerint az interneten zajló kommunikáció egyik sajátos jelenségével foglalkozik: az iskolában oktatott helyesírás szerepével a net „írott beszélt” nyelvezetében. Ehhez tíz Youtube-videó kommentárjaiból nyelvi korpuszt készítettem, amelyet a publikációm második részében elemzek. Nyelvészeti kutatásomban arra keresem a választ, hogy a manapság egyre gyorsabban változó internetes nyelvhasználati mód mennyiben változott a videomegosztók felhasználói kommentárjaiban a már leírt, majd’ egy évtizedes nyelvészeti alapvetésekhez képest.

Szociológiai és pedagógiai közhelyként hat, hogy manapság a fiatalok gondolkodásmódját már nem valamilyen zenei irányzat vagy a közös politikai szabadság eszménye kapcsolja össze, mint pár évtizede: ezt a szerepet a Facebook és más közösségi médiumok töltik be. A közösségi hálózatok emberi kommunikációra gyakorolt hatását még csak most kezdjük megfelelő alapossággal tanulmányozni: annyit azonban már tudunk, hogy az internet alapvetően megváltoztatta a szociokulturális értékrendet és a fiatalok egymással való érintkezésének formáját. Az állandó online jelenlét hatással van a serdülők tanulásmódjára, szabadidejük eltöltésére, családtagjaikkal kialakított kapcsolatukra: egyszerűen az életmódjuk minden területére. Sajnos a nyelvészet, de leginkább a szociolingvisztika itthoni viszonylatban még nem tudta megnyugtató mértékben meghatározni az új generáció nyelvi sajátosságait. Ennek legfontosabb okát a kutatási keret hiányosságában találhatjuk meg: elég csupán arra gondolni, hogy a magyar nyelvészeti paradigma körülbelül tíz-tizenöt évvel ezelőtt „lelt rá” azokra a platformokra, ahol ezek a fiatalok elérhetőek lennének. Ezek közül is viszonylag visszhangtalan maradt a magyar szakirodalomban a videomegosztó, illetve a videókhöz fűzött kommentár-kérdésköre.

A videomegosztók elterjedését minden bizonnyal a jó minőségű kamerával felszerelt okostelefonok népszerűvé válása eredményezte. A legismertebb külföldi videomegosztó, a Youtube 2005 áprilisában indult el, mára pedig az internet egyik leglátogatottabb és a fiatalok közízlését leginkább meghatározó honlappá vált. A célja, hogy felhasználói egyéni tartalmakat oszthassanak meg egymással. A Youtube alapításáról a <https://www.youtube.com/yt/about/hu/> oldalon találhatunk információkat.

A legnagyobb és elsőként induló magyar videomegosztó, az Indavideo 2006 júniusában indult. 2009-től az Indavideo ingyenesen elérhetővé tesz nagyjátékfilmeket, vizsga-

filmeket, dokumentum- és természetfilmeket, illetve ezen a portálon található az Index hírportál videórovata is. Mindez részletesen a <http://cemp.hu/hu> oldalon olvasható.

Véleményem szerint nyelvpedagógiai szempontból is lényegbevágó, hogy a tanárok megismerhessék diákjaik iskolán kívüli nyelvhasználati szokásait, és óraterveikben értően reagáljanak erre. E tanulmány célkitűzése szerint az interneten zajló kommunikáció egyik sajátos jelenségével foglalkozik: az iskolában oktatott helyesírás szerepével a net „írott beszélt” nyelvezetében. Ehhez tíz Youtube-videó kommentárjaiból nyelvi korpuszt készítettem, amelyet a publikációm második részében elemzek. Nyelvészeti kutatásomban arra keresem a választ, hogy a manapság egyre gyorsabban változó internetes nyelvhasználati mód mennyiben változott a videomegosztók felhasználói kommentárjaiban a már leírt, majd egy évtizedes nyelvészeti alapvetésekhez képest. A kérdés összetettsége miatt elsősorban a helyesírás és az internetes nyelvhasználat kérdéskörét fogom megvizsgálni. Írásom korpusznyelvészeti jellege lehetővé teszi, hogy összegyűjthessem és csoportosíthassam azokat a jellegzetes nyelvhelyességi hibákat, amelyek ezen az eddig alig vizsgált platformon előfordulhatnak.

Természetesen ahhoz, hogy az internetes nyelvhasználatot akár csak érintőlegesen is értelmezhesük, szükség van arra, hogy a nyelvi normáról és ezzel összefüggésben a konvencionális értelemben vett nyelvművelésről néhány szó essék.

A nyelvi norma és a nyelvművelés

A nyelvi norma szabatos meghatározását és pontos jellemzését adni nem könnyű feladat. Magának a kifejezésnek még a pontos eredetét sem ismerjük: a latin nyelvben ’szögmérték’ vagy ’zsinórmérték’ jelentéssel bírt. A ’norma’ azonban az ógörögben is megtalálható ’ítélet, vélemény, ismérv’ jelentéstartalommal (Tolcsvai, 1998, 15. o.). A norma nyelvtörténeti kialakulásával és történelmi vetületeivel – a területi korlátok miatt – nem szeretnék behatóbban foglalkozni. Erről részletesen beszámol például Molnár (2014, 42–52. o.), illetve Huszár (1986, 60–67. o.).

A szakirodalomban több meghatározási kíséretről is olvashatunk. Villó Ildikó például egy egész tanulmányt szentelt a nyelvi norma értelmezésének. Felvetése szerint a nyelvi norma kialakulásában, a kodifikáció időszakában „a szövegek más forrásból táplálkozó tekintélye” volt a legfőbb szempont a példaszzerű nyelv kialakítása során (Villó, 1992, 7. o.). Véleménye szerint Hermann Paul volt az első nyelvész, akinél a forma mint a nyelvleírás kategóriája megjelenik. Paul a köznyelvet azonosítja a mintaszzerű nyelvvel, számára ez azonban absztrakt kategória. Villó (1992, 8. o.) szerint a Paul-i, látszólag paradox nyelvi normafelfogás az oka a deskriptív és normatív nyelvészet nehezen körülírható normafogalmának. Villó (a néhány sorral lentebb bemutatandó Tolcsvaihoz hasonlóan) több értelmezési keretet említ, legnagyobb hatásúnak véli az akadémiai nyelvtant és helyesírást.

Tolcsvai Nagy Gábor alapvető könyvében három irányból próbálja a normát és a hozzá kapcsolható fogalmakat definiálni: a leíró nyelvtan, a nyelvtörténet és a nyelvművelés felől. A leíró nyelvtan szerint „az irodalmi nyelv a nemzeti nyelvnek a közösségtől általában legfőbb mintának, követendő eszménynek tekintett, csiszolt, országszerte leg-egységesebb rétege” (Tolcsvai, 1998, 7–8. o.). A nyelvtörténeti megközelítésben „írott nyelvi mintaként” hivatkozzák a fogalmat, és a normát elsősorban az egységesség felől közelítik meg a kutatók (például Pais Dezső vagy Horváth János). A nyelvi norma harmadik, egyben legismertebb értelmezése a nyelvművelés felől közelít. Tolcsvai itt Benkő Lorándot említi: „az irodalmi nyelv a nyelvet beszélő társadalom minden tagja számára legalábbis potenciálisan közös, egységes, eszményi és normatív belső nyelvtípusnak, a nemzeti nyelvnek az írott változata, amelybe az igényes írásbeliségnek minden területe [...] belefoglaltatik” (Benkő, 1960, 222. o., idézi: Tolcsvai, 1998, 9. o.).

A nyelvi viselkedés többféle normaértelmezését több szerzőnél is olvashatjuk. Fabó Kinga például a nyelvművelés és a nyelvhelyesség viszonyára sajátos módon reflektál: ehhez a deontikus logika felől közelített. Véleménye szerint a nyelvhasználatot két, logikailag leírható objektivációs rendszer (szabálytípus) szabályozza: a konstitutív és a regulatív. A két típus között a legnagyobb eltérés az, hogy míg a konstitutív szabálytípus saját maga hozzá létre a szabályozása tárgyát (Fabó, 1986, 25. o.), addig a regulatív szabálytípus saját létezése előtt is működő dolgok működését rögzíti. E két szabálytípus nyelvre vetítése tanulságos feladat: a nyelv konstitutív szabályozójának tekinthető például a grammatika, míg a regulatív szabályok közé sorolhatjuk a nyelvhelyességi és társalgási szabályokat.

Fabó Kinga (1986, 26. o.) logikai érvei szerint a nyelvhelyességi szabályok „a már kialakult nyelven működnek”, tehát regulatív, logikailag másodlagos szabályrendszernek tekinthetők. Meglátása szerint a nyelvművelés bizonyos nyelvi alakokat tilt, másokat ajánl: mindig valamiféle önmotivált, adekvátan nem meghatározható nyelvi érték alapján. „Ezeknek a tanácsoknak az alapja azonban nem valamiféle objektív mérce [...], hanem egy nehezen meghatározott, főleg a hagyományokra, azon belül is egyes tekintélynek tartott személyek megállapításaira támaszkodó, közösnek vélt konszenzus” (Fabó, 1986, 27. o., de vö.: Villó, 1992, 8. o.). Fabó (1986) ezeknek a normáknak a követését pszichológiai okokra vezeti vissza, Karl Leonhard alapján beilleszkedési ösztönről és szégyenérzetről beszél.

A nyelvi norma szűkebb fókuszban jelenik meg Huszár Ágnesnél. A szerző a nyelvi normát az intézményesült nyelvművelés központi fogalmának tekinti (Huszár, 1986, 59. o.). A nyelvi norma többszólamúságát – hasonlóan Tolcsvaihoz és Fabóhoz – elismeri. Értelmezésében a nyelvi norma első kritériuma az elismertség. Huszár (1986, 65. o.) – Leontyev alapján – a nyelvi norma működését a szociális normák általános működéséhez hasonlítja: az egyén a nyelvi norma követésével vagy elutasításával saját normatudatát közvetíti a többi nyelvhasználó felé. Emellett a túlszabályozás és a nyelvvédelem stigmatizáló értékelésének káros hatását látja a hiperkorrekcióban és a szabályok túláltalánosításában (Huszár, 1986, 67. o.).

E megközelítési móddal több ponton is egyetért Molnár Mária, aki írásában felhívja a figyelmünket a norma és az egyén viszonyára is: az egyén mint az adott nyelvközösség tagja a normához való viszonya alapján is meghatározhatja egyéniségét, gyökereit (Molnár, 2014, 41. o.). Ebben az értelemben a nyelvi norma „egy restriktív szabályrendszer, melyet egy adott közösség létrehoz, elfogad és igazodik hozzá” (Molnár, 2014, 41. o.).

A nyelvművelésről és a nyelvi normáról szóló fejezetben kell még szót ejtenem a preskripcióról és deskripcióról. A leíró vagy deskriptív szemléletmód lényege az úzus, a nyelvhasználat megfigyelése és kutatási célú lejegyzése. Az előíró, más néven preskriptív szemléletmód értékítéleteket fogalmaz meg a nyelvhasználatról, emellett akaratlanul a nem „optimális módon”, másként beszélőket is minősítheti, stigmatizálhatja. E szemléletmód valamiféle nehezen definiálható, ideálisabb nyelvéllapot elérése érdekében beavatkozik a nyelvhasználatba: tanácsaival és tiltásaival bizonyos nyelvi formák megjelenését szabályozza. Egyetérték Villó Ildikóval (1992, 13. o.) abban, hogy „a preskriptív nyelvészet normafogalma valóban összefügg a nyelvi eszménnyel és – ha rejtetten is – ideologisztikus színezetű”.

A normához való pozitív vagy negatív viszony fontos részét képezi a nyelvhasználók nyelvi ideológiáinak. A közoktatás is nyelvi ideológiák alapján szerveződik: a nyelvhez fűződő viszony határozza meg például a közoktatás nyelvvel kapcsolatos beállítódását, vagy a kétnyelvűséghez, illetve a dialektusokhoz való hozzáállást is. Ez azonban nem bináris modell. Kiss Jenő (2003, 150. o.) dialektológiai kutatásaiban például négyféle lehetséges oktatáspolitikai álláspontot ismertet:

1. A nyelvjárások teljes elhanyagolását, amikor a nyelvtanoktatásban nincs szó a nyelvjárásai sajátosságokról.
2. Az oktatás célja a „regionális köznyelvi változat” közvetítése.
3. „A [tanárok] funkcionális-szituatív kettősnyelvűsége nevelnek úgy, hogy ugyancsak a köznyelvet tanítják, de ezt a tanulók nyelvjárásai meghatározottságának a (messze-menő) figyelembevételével teszik (kontrasztív alapú anyanyelvoktatás).”
4. A közoktatás célja ebben a modellben „az aktív kettősnyelvűség elérése”.

Kiss Jenő (2003, 150. o.) a harmadik koncepciót, a funkcionális-szituatív kettősnyelvűség kialakítását tartja követendőnek. A szerző szerint az ilyen szemléletmód „a nyelvjárást tudatosan beépíti a köznyelvi oktatásába”, valamint „támaszkodik a tanulók elsődleges nyelvváltozatára” (Kiss, 2003, 150. o.).

Lanstyák István szerint a nyelvi ideológiát egy szűkebb és egy tágabb keretben lehet értelmezni. A szűkebb értelmezés szerint a nyelvi ideológiák olyan eszmék, amelyek a nyelvi rendszerrel, illetve annak működésével, a nyelvhasználattal, a nyelvi közösségek helyzetével vagy a nyelvek egymáshoz való viszonyával kapcsolatos tények indoklására szolgálnak (Lanstyák, 2011, 49. o. alapján). A másik, tágabb felfogás értelmében nyelvi ideológiának tekinthető bármilyen nyelvi vonatkozású vélekedés, attól függetlenül, van-e magyarázó vagy igazoló szerepe.

Ahogy fentebb már említettem, ezek a nyelvi ideológiák megjelennek a tankönyvek és a közoktatás szemléletmódjában is. A régebbi, főképpen grammatikaközpontú szemléletmód jellemzőit Beregszászi Anikó foglalja össze kifejezetten a kárpátaljai magyar oktatás kapcsán, ám úgy vélem, hogy ezek az információk nagyrészt helytállóak a bel-földi közoktatás esetében is. Beregszászi szerint az anyanyelvi oktatásban a felcserélő szemléletmód uralkodott, és a kétnyelvűség fogalma negatív töltetű volt. A nyelvjárásokat és azok jellegzetességeit megbélyegezték, valamint a nyelvtanoktatás nagyrészt a grammatika tanítására korlátozódott (Beregszászi, 2011, 60. o.).

Beregszászi az elmondottak helyett a következők bevezetését látná szükségesnek: a hozzáadott nyelvi szemlélet rendszerszintű alkalmazását, valamint a nyelvi változatlanságra épülő oktatási stratégia alkalmazását. A kétnyelvűséggel kapcsolatban javasolja annak természetes állapotként való elfogadását. Ezzel összefüggésben a nyelvjárások sajátosságaira való értékékként tekintést és a helyi nyelvhasználati jellemzők beépítését a közoktatásba. Az iskolán kívül is felhasználható nyelvtani ismeretek közvetítését (Beregszászi, 2011, 61. o.).

Lanstyák István 2014-ben megjelent tankönyvében a nyelvi ideológiákkal kapcsolatban említi a nyelvi babona, illetve a nyelvi mítosz fogalmát is. Lanstyák álláspontja szerint a sztenderd vagy a nyelvjárások iránti elfogultság is nyelvi mítosz (Lanstyák, 2014, 81. o., de ld. még: *uő.*, 2011, 49. o.). Például a homogenizmus nyelvi ideológiája a sztenderd nyelvváltozat elsődlegességét hirdeti, de ehhez kapcsolódóan a beszélő a mentalizmus, kompetencionizmus, moralizmus vagy a nacionalizmus nyelvi ideológiáját is a magáénak vallhatja (Lanstyák, 2011, 49. o.). Lanstyák második – az internetes nyelvhasználatot is érintő – problémacsoportja az új igekötős igékkel kapcsolatos nyelvi ideológiák. A hagyományos nyelvművelő álláspont szerint az új formák – mivel nem részei a standard nyelvváltozatnak – nem lehetnek nyelvi értelemben helytállóak (Lanstyák, 2011, 51. o.).

Véleményem szerint az internetes nyelvben található neologizmusokat a köznyelvi alakok alternatívájaként kell értelmeznünk. Sokszor azonban az interneten keringő felhasználói kommentárokat elítélően bélyegzik meg, mivel azok nem felelnek meg a hagyományos, írott nyelvi normának.

A nyelvi norma és a helyesírás

A nyelvi normának fontos, de nem egyedüli része a helyesírás. Tolcsvai Nagy Gábor a helyesírás kapcsán erős megkülönböztetéssel él a nyelvten, a hangzás és a helyesírás esetében (Tolcsvai, 1998, 55. o.). Kiemeli, hogy a helyesírás nem természetes képződmény, emiatt tudatos formáció. Iskolában tanult és nem elsajátított, ami miatt fontos szerepe van a szabályok ismétlődésének és azonosíthatóságának. A helyesírás a sztenderd része, nincsenek változatai. Valamint viszonylag érintetlen a nyelv szociokulturális tényezőitől (Tolcsvai, 1998, 55. o.).

Tolcsvai szerint „a helyesírás [...] normájának megsértése erős szankciókkal, stigmatizáló megítéléssel jár” (Tolcsvai, 1998, 56. o.). Villó tanulmánya szerint a helyesírás az írott nyelvi norma kodifikálásával egyenlő, Tolcsvai azonban kiemeli, hogy az írott normát a beszéd és a kiejtés változatai, a divat, a nyelvi praxis meg tudják változtatni (Tolcsvai, 1998, 56. o.).

A helyesíráshoz, az írott nyelvi normához való viszonyulás kérdése különösen érdekesnek tűnhet a csoportnyelvek esetén. A csoportok legtöbbször önszabályozott normák alapján működnek: sajátos csoportstruktúra, nyelvezet és jól megkülönböztethető csoporthierarchia jellemzi őket. Nyelvi szempontból számomra az internetes csoportnyelv és a helyesírás kérdése az érdekes.

Az internetes nyelv egyik lehetséges eredete a tinédzserek és a fiatal felnőttek szlengje. Bachát László az ifjúság nyelvét 1986-ban megjelent írásában rétegnyelvként definiálta. Kutatástörténetének kialakulását az 1960-as évekre teszi, az ifjúsági nyelv kiemelkedésének okaiként nem kis részben a beatzenét, a serdülők sajátos és egységesnek mondható nyelvhasználatát és gondolkodásmódját nevezi meg. Véleményem szerint manapság az ifjúság nyelve és az internetes nyelvhasználat egymással kölcsönhatásban van, köztük oda-visszahatás figyelhető meg.

Fontosnak tartom Bachát azon megjegyzését, miszerint „[a fiatalok] a nyelvhasználatukban is idegenkednek a normától, s a csoporton belüli kommunikációban nagyon ügyelnek arra, hogy» ne lógjanak ki a sorból«” (Bachát, 1986, 18. o.). Ennek a megállapításnak – véleményem szerint – az internetes nyelvhasználat során is van létjogosultsága. Feltételezem, hogy a fórumokon és a közösségi oldalakon olvasható nyelvi megnyilatkozások sok tekintetben

nem normakövető jellege több szociokulturális és információtechnológiai tényező miatt alakult ki. A helyesírási normaszegések egyrészt – a Bachát Lászlótól már idézett – idősebb nyelvhasználók normakövetőbb (bizonyos értelemben „helyesebb” vagy „szabatosabb”) beszédmódjától való elkülönülés, illetve az önkifejezés szándékával keletkeztek. Másrészt nem tekinthetünk el az internetes kommunikáció gyorsasága által generált hatásoktól sem. Ezen érv talán legfontosabb elemeként tarthatjuk számon a gépelési

---

Paradox módon tehát az ifjúsági és az internetes nyelvhasználatban a hagyományos értelemben vett, kodifikált írott nyelvi norma (helyesírás) alacsony presztízssűnek, néhol stigmatizálónak tekinthető. Ez pedig azzal magyarázható, hogy az elmúlt tíz-tizenöt évben jelentős és mélyreható átalakulás következett be az ifjúság nyelvhasználatában. Ennek oka legfőképpen az internet előretérése („behuzalozottság”), illetve az okostelefónia víruszerű terjedése, a személyes kapcsolatok szerepének lassú, de fokozatos háttérbe szorulása.

---

sajátosságok következményeit. Például a nagybetűk és a mondatvégi írásjelek gyakori hiányát magyarázhatja, hogy ezek a szimbólumok két billentyű gyors egymásutánban történő lenyomásával idézhetőek elő, amelyek a nyelvhasználóktól idő- és figyelemtöbbletet követelnek.

Az internetes szubkultúrát meghatározó angolszász hatás egyéb nyelvi tényezőket is befolyásolhat. Egyre több magyar használ (földrajzi vagy szakmai okokból) angol billentyűzetkiosztással rendelkező billentyűzetet, ami miatt a magyar interneten megszokottá vált az ékezetek hiánya a fórumhozzászólásokban.

Paradox módon tehát az ifjúsági és az internetes nyelvhasználatban a hagyományos értelemben vett, kodifikált írott nyelvi norma (helyesírás) alacsony presztízssűnek, néhol stigmatizálónak tekinthető. Ez pedig azzal magyarázható, hogy az elmúlt tíz-tizenöt évben jelentős és mélyreható átalakulás következett be az ifjúság nyelvhasználatában. Ennek oka legfőképpen az internet előretérése („behuzalozottság”), illetve az okostelefónia víruszerű térhódítása, a személyes kapcsolatok szerepének lassú, de fokozatos háttérbe szorulása.

A közelmúlt magyar kutatásai az internetes nyelvről, az eddigi kutatási keret rövid ismertetése

Bódi Zoltán 2004-es munkájában az elsők között hivatkozott a világháló nyelvére mint a szociolingvisztika sajátos, új kutatási területére. Az internetes kommunikációra a szakirodalomban már általánosan használt „írott beszélt nyelv” terminussal hivatkozott (Bódi, 2004). Bódi az akkoriban divatosnak tekinthető e-mail, chat és fórumhozzászólások vizsgálatából indult ki, elemzését – ha az hozzáférhető volt – a felhasználók kérdőívvel szerzett életkori és iskolázottsági adataival egészítette ki. Nem foglalkozott azonban a közösségi oldalak és videomegosztók hozzászólásainak elemzésével, hiszen ezek az internetes médiumok csak néhány évvel később jöttek létre és váltak népszerűvé.

Az internetes nyelvhasználat sajátosságait azonban többen is leírták. Ha az ezredforduló elejétől tekintjük át a téma szakirodalmát, Érsok Nikoletta 2003-ban megjelent írását is meg kell említenünk. Közleményében a szerző virtuális szóbeliségként írja le az interneten használatos magyar nyelvet (Érsok, 2003). Érsok az IRC-kommunikációt tette vizsgálat tárgyává: a csevegőklienset használó nyelvhasználók írásában hasonló nyelvi jelenségeket írt le, mint amilyenek én is megfigyeltem a Youtube-os felhasználói kommentárok vizsgálatakor. Az emotikonok jellegzetes szerepét, a betűtöbbszörözést terjedelmi korlátok között csak részlegesen tudja bemutatni, emellett írásának másik hiányossága, hogy vizsgálata nem korpuszalapon történt. Emiatt például nem tudott elégséges példanyaggal kísérve rámutatni azokra a helyesírási és mondat szerkesztésben szerepet játszó nyelvi elemekre, amelyek megkülönböztetik az internetes nyelvváltozatot a köznyelvtől.

Juhász Valéria 2007-es doktori értekezésében továbbvitte Bódi kutatásait és kutatásában az akkor kurrensnek számító iWiW nevű, magyar fejlesztésű közösségi oldal szegedi felhasználóinak nyelvi konstrukcióit vizsgálta. Juhász korpusznyelvészeti dolgozatában az adatok kiértékelésekor legfőképpen a gender studies módszertani kereteit használja az általa vizsgált kutatási alanyok saját adatlapjainak (Juhász saját megfogalmazása szerint „énbemutatásainak”) elemzéséhez. Kutatása kevert módszertanú volt: az adatközlők nagy száma miatt kvantitatívnak tekinthetjük, viszont a tartalomelemzés során a szerző köztes vagy integrált módszertant is használt (Juhász, 2007).

Veszelszki Ágnes 2012-es írásában új terminust vezetett be az internetes nyelvváltozat sajátosságaira, amely véleményem szerint megfelelőképpen rámutat az elemezni kívánt szociolektus internetes gyökereire. Veszelszki (2012) a ’digilektus’ fogalmával illeti az

internetes kommunikációt. Fontos megállapítása, hogy az emotikonok kontextus nélkül érthetetlenek. A szerző pontosan, kellő alaposággal csoportosítja és elemzi az emotikonokat is.

A kérdés továbbgondolására, valamint a hazai internetes nyelvhasználat kutatási kérének megismerése miatt olvasásra ajánlom a következő munkákat: Juhász Valéria 2010-ben az azonnali üzenetküldő programok diskurzusszervező sajátosságairól közölt tanulmányt (Juhász, 2010), 2013-ban pedig a blog műfaji sajátosságairól publikált, kiemelve a webnapló és a hagyományos, kézzel írt napló legfontosabb különbségét: az önpublikálást (Juhász, 2013). Simon Viktória 2014-ben a tanulók internetes nyelvhasználatának és a kézírásukban tapasztalható kódkeveredés nyelvi jelenségéről írt (Simon, 2014). E tanulmányok bár alaposak és jól használhatóak a magyar internetes nyelvváltozat kutatása során, azonban kihagyják a fórumhozzászólások elemzését a kutatási keretből. A következő fejezetben tehát tovább fókuszálom a témát, rátérek a dolgozatom szűkebb kutatási területére: a felhasználói kommentárok kérdésére.

A felhasználói kommentárok kutathatósága és a kutatás etikai vonatkozásai

Az egyedüli, internetes felhasználói kommentárokról szóló, szakirodalmi jellegű munka, amit találtam, Kovács Beáta dolgozata volt. Kovács írásában – hozzám hasonlóan – korpusznyelvészeti alapokon vizsgálta egy, a *Transindex* internetes portálon megjelent cikk kommentfolyamát. A szerző a magyar általa vizsgált nyelvváltozatára 'netnyelv'-ként hivatkozott (Kovács, é. n.), ezzel azt a látszatot keltette, hogy az online térben történő kommunikáció gyökeresen más lenne (kvázi új nyelv), mint a kommunikáció szóbeli vagy írásbeli változata. Véleményem szerint ebben az esetben nem erről van szó, hiszen bár a magyar internetes nyelvváltozat több jellegzetességében eltér ugyan a szakirodalomban eddig leírt írásbeli nyelvhasználatától, azonban alternatívaként kínált nyelvi eszközei (szókészlete, szintaxisa, stb.) leginkább a magyar sztenderd és köznyelv alapján jöttek létre.

Kovács (é. n., 8. o.) elemzésében hozzám hasonlóan kiemeli a felhasználói kommentárok központozási esetlenségét, és hangsúlyozza a felhasználói nevek változatossága miatt az egyén azonosíthatatlanságát is, emellett az emotikonok szövegbeli feltűnéséről is számot ad.

Mivel az általam hozzáférhető szakirodalomban nem találtam használható definíciót a felhasználói kommentárra, így most a fogalmat a saját értelmezésem szerint határozom meg. A videomegosztókon található kommentár vagy komment ideális esetben olyan rövid, a felhasználó egyéni véleményét közlő megjegyzés, amely szerzője meggyőződését a videó tartalmához kapcsolódva, az adott közeg szabályainak megfelelő formában fejt ki. Az internetes szociokultúrában a legtöbb, normarendszert ('netikettet') sértő kihágásnak létezik sajátos megnevezése a felhasználók között.

Tipikus tematikus normaszegésnek tekinthető az első komment önreflexiója a kommentfolyamban ('elsősés'), valamint a témához nem illeszkedő megjegyzések posztolása ('offolás', 'flood'), esetleg a más felhasználót szándékosan sértő ugratás ('trollkodás' vagy 'ekézés').

Az 'offolás' tulajdonképpen az adott videó témájához nem kapcsolódó komment beírása a kommentfolyamba. Ez lehet magánbeszélgetés, önreklám is. A 'flood' jelentése: túl sok üzenet küldése, illetve ugyanannak a kommentnek többszöri beírása. A 'flame' (szó szerint: láng) az internetes szleng része. Általában a különösen dühítő, kifejezetten a közösség tagjait személyükben sértő megnyilatkozásokra használják, amelyek a hozzászólókból hasonló hangnemű választ váltanak ki. Az ilyen uszító hozzászólásokra

adott válaszokat összefoglalóan 'flame war'-nak (szó szerint: „láng háború”) nevezzük. Manapság divatos szinonimája az internetes nyelvben a 'trollkodás'.

A téma bizonyos aspektusait már kutatták a gender studies keretein belül, így a két nem eltérő online nyelvhasználatát szintén alapvetésnek tekinthetjük. Susan C. Herring 1994-es kutatása a nemek eltérő fórumhozzászólásairól a világháló általánossá válása előtti állapotról ad számot, így az összevethető a mai, közösségi oldalakon zajló párbeszéddekkel. Herring (1994) szerint a női beszédmódnak együttműködő, udvarias, nem sértegető ('no flaming'), illetve visszahúzódebb nyelvi jellemzői léteznek. A férfiak ezzel szemben gyakrabban posztolnak, hangnemük pedig szarkazmussal teli; olykor erős, szinte követelő (Herring, 1994). E megállapítást saját kutatásaim is megerősítik, hiszen a női többségűnek tekinthető „Maris” alkorpuszban kevesebb volt az általam adott definíció szerinti normasértés, másként fogalmazva nagyobb volt az ideális kommentárok száma, mint a férfi hozzászólók által preferáltabb „Szefistudio” alkorpuszban.

Sajnos Herring kutatását a videomegosztókon csak nagy nehézségek árán lehetséges megismételni, hiszen a felhasználók nem kötelesek megadni a nemüket, illetve névválasztásuk egyre gyakrabban ellentmond valódi kilétüknek. Áthidaló megoldás lehetne egy Facebook-alapú korpusz felépítése, hiszen az itt posztoló adatközlők legtöbb esetben teljes névvel teszik közzé bejegyzéseiket. Ebben az esetben azonban a kutatás etikai vonatkozásai bonyolultabbak lennének, hiszen a gyűjtés során meg kellene oldanunk a személyiségi adatok rejtését és az adatközlők személyének visszafejthetlenségét.

A videomegosztókon található felhasználói kommentárok felhasználhatósága és etikai megfontolásai tekintetében Juhász Valéria (2007, 91. o.) értelmezésével értek egyet: az interneten és a nyilvánosan elérhető weboldalakokon (mint amilyen a Youtube vagy az Indavideo) maga a felhasználó kódolja az adatait. Ő dönt arról, hogy milyen típusú és mennyiségű személyes információt tesz elérhetővé az interneten. A kommentárok gyűjtése során a személyes adatok egyetlen potenciálisan számba vehető típusa a teljes név, amelynek rejtését természetesen megoldottam. A Youtube adatvédelmi elvei a <https://www.google.com/intl/hu/policies/privacy/#infosharing> internetcímen elérhetőek.¹

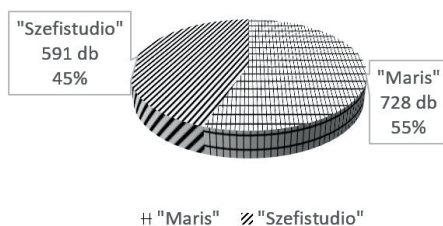
Kutatásomban a hozzászólások téma szerinti elemzésére is sor kerül, azonban elsősorban arra vagyok kíváncsi, hogy melyek azok a tipikus helyesírási hibák, az írott nyelvi norma szerinti tévesztések, amelyek tipikusnak tekinthetők a felhasználói kommentárok esetében.

A felhasználói kommentárok elemzése

A felhasználói kommenteket tartalmazó korpuszt 2015. április 30-án állítottam össze, a linkek elérhetőségét is akkor ellenőriztem. Az 1319 darab komment 2 forrásból, úgynevezett Youtube-os csatornáról származik.² Az egyik alkorpuszt a „Maris” felhasználónevű hölgy³ videóinak kommentárjaiból állítottam össze, míg a másikat a „Szefistudio” művésznevű férfi videós⁴ csatornájából képeztem. A korpusz kiépítésekor az adatfelvétel időpontjában elérhető, utolsó 5 videó összes kommentárját egybegyűjtöttem. A kommenteket természetesen betűhíven idézem a szövegben, hiszen éppen a helyesírási problémák vizsgálatát tűztem ki célul magam elé. Bár a felhasználónevek közreadásával nem sérteném a személyiségi jogokat, mivel azonban a válaszoló nemére ebből nem minden esetben következtethetünk, így – kutatási haszon híján – ettől eltekintettem. A szövegben példaként idézett hozzászólások forrását „SZ” betűvel jelölöm a „Szefistudio”, illetve „M” betűvel a „Maris” alkorpusz esetén.

Felhasználói kommentek összetétele (n=1319)

1. ábra. A felhasználói kommentek összetétele

A korpuszok általános áttekintése szerint az írásbeli nyelvi normát (helyesírás) nagyobb mértékben a „Maris” csatornájára kommentező felhasználók követik. A csatorna tartalma miatt (szépségápolás, sminkelési tanácsok, termékkritikák) valószínűnek látszott, hogy a megszólított korosztály jelentős hányadban tinédzser vagy fiatal felnőtt korú nő. Ez a tendencia a mintavételezés során azért nem volt erőteljesen kimutatható, mert „Maris” csatornája néhány hete a férfi kommentezők céltáblája lett a szerző nyíltan vállalt mássága miatt. A korpuszba beemelt egyik videó pedig éppen a negatív kommentárok kezelését taglalja. Itt különösen elemezhető volt az egyébként a csatorna kommentfolyamában is jól lecsapódó tendencia: közel azonos arányban fordul elő az „érdemi”, az általam adott definíció szerint ideálisnak tekinthető kommentár, illetve a sértegető, homlokzatromboló hozzászólás (ezeket nevezi az internetes nyelv „offnak” vagy „trollkodásnak”). A „Maris” alkorpusz téma szerinti elemzése tehát kiegyenlítetlenebb arányt mutat: a témához kapcsolódó, azaz ideális kommentek aránya 0,45. E korpusz helyesírási hibáinak száma és minősége viszont – feltehetőleg az érdemi, felnőttek által írt hozzászólásoknak köszönhetően – kedvezőbb, mint a „Szfistudio” korpusz esetében.

A másik videocsatorna elsősorban a szerző videonaplóinak (vlog), illetve különböző számítógépes játékok végigjátszásainak gyűjtőhelye. A csatorna tematikájának köszönhetően leginkább a tinédzser fiúkat, illetve fiatal férfiakat tudja megszólítani. A „Szfistudio” korpusz tematikáját tekintve egységesebb szövegegységet alkot, a videó témájától eltérő kommentek száma csekély (35 db). A kommentárok nyelvi minősége viszont nem annyira magas, mint a másik alkorpusz esetében: a szövegben gyakran előfordulnak obszcén szavak, általánosnak tekinthetjük a tömondatokat. A mondatok modalitása a teljes korpuszban eléggé változatos: a felhasználók gyakran élnek felkiáltó és óhajtó mondatokkal, ezeket azonban nem minden esetben jelölik szabatosan. Erre utaló, jellegzetes példa a következő:

„Happy Birthday Maris!! Boldog Születésnapot Kívánok Sok Sok Szeretettel Lécives belettened a nevem egy szívbe a kovi vidiben???” (M)

A beszélő szándéka szerint jóval kevesebb szöveghelyen (43 db) fordulnak elő felszólító mondatok.

Általános megfigyelésem, hogy az internetes nyelv nem tagolja megfelelően a mondatokat, a felhasználók írásjelhasználata következetlen. Elemzésem során azonban igyekszem arra rámutatni, hogy az internetes nyelv sajátos nyelvi alakulatokat létrehozva, szándékosan különíti el magát az írott nyelv más aspektusaitól (például a kidolgo-

zottságától vagy az akadémiai helyesírást követő nyelvi formáitól) és bevett használati helyszíneitől (hivatalok, újságírás, irodalom). Valamint megpróbálok rámutatni azokra az alternatívákra is, amelyeket az internetes nyelvváltozatot „anyanyelvként” beszélő felhasználók hoztak létre az írott nyelvi normai szabályrendszere helyett. Alternatívaként elsősorban a nyelvi tapintat szolgál zsinórmértékül a felhasználók etikai kódexében („netikett”), nem a helyesírási szabályok.

Természetesen nem állítom, hogy az elmúlt évek csökkenő óraszámú és hatékonyságú nyelvtanoktatása nem hagyta rajta a bélyegét a tanulók nyelvhasználatán, látszólag csapnivaló helyesírásán (a téma idevágó megközelítését ld. *Simon*, 2014). Véleményem szerint azonban az internetes nyelv elsősorban a nyelvi leleményessége miatt és nem a helyesírási normához való viszonyáért érdemel figyelmet.

Tipikus helyesírási hibák

A korpusz teljes áttekintése után meghatározhatjuk azokat a helyesírási szabályokat, amelyek ellen a leggyakrabban vétettek a felhasználók. Az írott nyelvi norma legkevésbé követett eleme a kötelező írásjelhasználat volt, amely a kommentelők nyelvi produktumainak spontaneitására és esetlegességére utal. A Laczkó–Mártonfi-féle *Helyesírás* szerint az írásjelek elsődleges feladata, hogy „kifejezzék az írott nyelvben a különféle szerkezeti egységek jelentéstani és nyelvtani tagolódását” (*Laczkó és Mártonfi*, 2006, 291. o.), valamint segítenek a beszéd szupraszegmentális eszközeinek írásban történő érvényesítésében. Emiatt a legdurvább, gyakran a nyelvi tartalmat is befolyásoló normasértésnek tekintetem a korpuszban az írásjelek teljes hiányát:

„Azt hittem hogy a végén screamer lesz XD” (SZ)

„SzeFi csináj még kérlek nagyon teccet” (SZ)

„SzeFi kérlek csinálj még csábításból jeles videókat olyan kár hogy abba hagyta
:-” (SZ)

További jellegzetes és gyakran előforduló probléma volt az írásjelek (leginkább vesszők és pontok) helytelen, néhol csapongó használata: az írásjelhalmozás vagy az írásjelkihagyás. A normasértés enyhébb változataival is találkozhatunk a korpuszokban: gyakori írástechnikai problémacsomópont volt írásjel tapadásának kérdése is.

„Találtál-e magadnak már párt????” (M)

„Kitartást a sok buta kommenthez !! :) Nekem nagyon sokat segítenek a videóid!-
Csak így tovább! :)” (M)

„Ez nagyon vicces!!!Imádom a videóidat Maris!A személyiseged is jo! :)” (M)

További megfigyelésem, hogy a kisbetű-nagybetű helyesírása a korpusz egészét tekintve erősen ingadozó, valamint a márkanevek helyesírása legtöbbször helytelen. Legnagyobb arányban ez azonban a „SzeFistudio” alkorpuszban figyelhető meg.

„SzeFiii :))) remélem lesz majd gta 5 pc gameplay :D” (SZ)

„Kinek az ötlete volt a corvette?” (SZ)

„Hát ki írta facebookra hogy Már csak 2-3 video lesz és annyi” (SZ)

„XD a legjobb játék :D dragon ball :D” (SZ)

Az írásjelekkel kapcsolatos nyelvi jelenségek mellett hasonlóan a nyelvi kognícióval állhat kapcsolatban a korpuszban található másik helyesírási vétség: a szóhatárok egybe-

Néhány példa a korpuszban talált neologizmusokra:

- agykuki: idegesítő, felhasználót felzaklató esemény
- spamcucc: ártó vagy káros programot tartalmazó, kéretlen küldemény
- elsőzik: a kommentfolyamot elsőként kezdő, önmagára reflektáló felhasználói kommentet ír
- cselendzsel: a Youtube-on található kihívások közül valamilyen feladatot hajt végre

Az angol számítástechnikai szaknyelv erőteljes hatását a magyar internetes nyelváltozatra nehéz lenne tagadnunk. Információ-technológiai szaknyelvünk alapnyelvi elemei szinte kivétel nélkül angol eredetűek: például a fájl (angol 'file'), a vincseszter (angol 'winchester'), a RAM, a ROM, az internet, a böngésző (angol 'browser'). Az internetes szubkultúra sajátos szociolektusában hasonlóképpen fontos szerepet játszik az angol nyelv. Itt nem csak a tükörfordítás és az átvétel kérdése lehet fontos, hanem az angol (eredeti) fogalmak által motivált magyar szaknyelvi elemek is eredményesen vizsgálhatóak (vö.: FAQ, Frequently Asked Questions, magyar fordításban: GyIK azaz Gyakran Ismételt Kérdések, a tükörfordított „Gyakran Kérdezett Kérdések” helyett).

Az internetes szókészlet erőteljes és produktív szóalkotási módja a szőrövidítés. Valószínűnek látszik, hogy a rövidítések „áldozatává” a leggyakrabban használatos szóösszetételek válnak. Az internetes nyelv magyar rövidítéseit tudomásom szerint még nem dolgozták fel megfelelőképpen. A későbbi munkám feladata lesz annak vizsgálata, hogy a rövidítés folyamán milyen szófajú elemek csonkolódnak a leggyakrabban. Ezek összetétele a Nemzeti Szövegtár adatbázisával (azaz a magyar köznyelvvél való összehasonlítása) szintén elengedhetetlen a téma megfelelő kidolgozásában. Másik fontos kutatási terület lehet a rövidítések funkcionális és morfológiai elemzése.

Néhány példa a magyar internetes nyelvben használt rövidítésekre:

- LOL: laughing out loud („hangosan felnevetni”)
- WTF: What the f*ck? (körülbelül: „mi a franc?”)
- OMG: Oh, my God! („Uramisten!”)
- grat: gratulálok
- pls: please („kérlek”)

Emotikonok

Már Bódi (2004) is az internetes nyelvhasználat jellegzetes elemének tekinti az emotikonokat. Az általam gyűjtött korpusz is bővelkedik ilyen elemekben: véleményem szerint ezek adják meg az internetes nyelváltozat valódi „írott beszélt” jellegét, hiszen az emotikonoknak gyakran írásjel-helyettesítő szerepe is van. Az általam gyűjtött nyelvi anyag jellegzetességének tekintem, hogy a hangulatjelek mellett nagyobb valószínűséggel fordulnak elő halmozott írásjelek, amelyek a felhasználók intenzív kedélyállapotáról tanúskodnak.

Bár még Bódi (2004, 39. o.) a mosolyjel „hivatalos” formájának a „;-)” alakot tekinti, azonban az elmúlt tíz év internetezési szokásainak változását jól mutatja, hogy a korpuszban nagy arányban talákoztam ennek rövidült „:)” alakjával (*Érsok*, 2003 szintén leírja). Emellett a hangulatjelek második generációja is jól megfigyelhető az általam gyűjtött nyelvi anyagban, legfőképpen a „Szefistudio” alkorpuszban. Az eddigi internetes nyelvhasználat foglalkozó írások általános véleménye, hogy a hangulatjeleket általában 90 fokkal balra döntött fejjel kell értelmezni. Itt azonban előfordulnak olyan szimbólumok is, amelyek nem kívánják meg ezt a fajta vizsgálati módot.

Néhány példa az emotikonok újabb csoportjára:

- „SzeFi! :) Bturbo azt üzeni, hogy nagyon nagyon sok sikert kíván a kinti élethez! :)” (SZ)
- „WTF????? :D” (SZ)
- „SzeFi xDDD” (SZ)
- „o.O” (SZ)
- „69. Megtekintő vagyok:33xd” (SZ)

A saját gyűjtéseimmel szeretném kiegészíteni Bódi (2004) és Érsok (2003) listáját:

- :D intenzív nevetés
- XD intenzív nevetés, szemráncolással
- <3 szív (a szeretet, a kedvelés kifejezésére)
- =/ szemráncolás (az ellenvélemény kifejezésére)
- o.O xX úgynevezett „kidülledő szempár” (a megütközés kifejezésére)
- :3 úgynevezett „macskafej” (a szarkasztikus vélemény kifejezésére)
- *O* meglepődöttség kifejezése

A kutatás további lehetséges irányai

A témában folyó kutatásokat több irányba is lehetne tovább folytatni.

Minimális számú nyelvészeti kutatás foglalkozott például a mikroblogok speciális nyelvhasználati módjával. Az internetes műfaj sajátossága, hogy jelentős tartalmi sűrítést követel meg a felhasználótól. A Twitter az SMS-hez hasonlóan korlátozott kapacitású: mindössze 140 karakternyi üzenetet tud közzétenni. Míg azonban az SMS csupán felhasználók egymás közötti üzeneteit tudja továbbítani, addig a Twitteren a felhasználó saját felhasználói oldalára tudja „posztolni” jelenlegi állapotával kapcsolatos üzeneteit, amelyeket egymástól függetlenül több felhasználó is láthat. A médium lehetőséget ad arra, hogy a userek egymás üzeneteit („tweetjeit”) megosszák az oldalukon. A módszer előnye a gyors és helytől független információáramlás biztosítása: a médiumot kifejezetten okostelefonokra fejlesztették, emiatt lehetőség van képek megosztására is. Nyelvészeti és nem számítástechnikai értelemben hasonlóan feltáratlan maradt a másik népszerű mikroblog, a Tumblr is.

Az alapvető szemléletváltás nem csak a kutatási platformok szerencsés megválasztásában kell lecsapódjon, hanem a kutatási eszközök átalakításában, a régi adatgyűjtő eszközök online szempontú modernizálásában is. Az Y-generáció esetében a kérdőívezés vagy az interjú eszköze már alig használható, leginkább az együttműködési hajlandóság hiánya miatt. Éppen emiatt gondolom, hogy az internetes nyelvhasználat kutatása leginkább a korpusznyelvészet eszköztárával ragadható meg. A fiatalabb nyelvészgeneráció kevés figyelmet fordított a különféle operációs rendszerekkel (Android, iOS) felszerelt hardverek (táblagép, illetve okostelefon) internetes kommunikációra gyakorolt hatására.

Fontos lenne megvizsgálni nyelvészeti értelemben a modern informatikai eszközök úgynevezett gyorszótarainak hatását a tinédzserek kommunikációjára. A gyorszótarak az érintőképernyők nehéz kezelhetőségét hivatottak kiküszöbölni. A gyorszótar úgy működik, hogy a felhasználó néhány bevitt karakteréből a program megpróbálja „megjósolni” a beírni kívánt kifejezést, amit a felhasználó jóváhagyhat vagy elutasíthat.

Ezt azért is tartom fontos kérdésnek, hiszen a felhasználók egymás közötti levelezésébe egyre többször kerül nem megfelelő kifejezés – az emberi beszélek által agrammatikusnak tekinthető mondatokat generalva: ez szintén a gyorszótarának köszönhető.

Általánosságban az új, eddig kevésbé vizsgált internetes médiumok és az újabb beviteli interfészek (például: érintőképernyő, hangbevitel) véleményem szerint jelentősen megváltoztatták az internetes nyelvhasználatot. Ezek az alapvető technológiai változások a nyelvészetben szinte teljesen érintetlen területet alkotnak.

Tudomásom szerint néhány tanulmányt leszámítva (ld. pl. *Juhász*, 2010 munkáját az azonnali üzenetküldő rendszerekről) nem létezik Facebookra kiterjedő nyelvi elemzés, illetve az ezt lassanként leváltó Twitter nyelvi feldolgozása sem érhető el magyar nyelven.

Anyanyelvi nevelés szempontjából még a 2010-es években sem hálátlan feladat az internetes források, szabadon elérhető videoanyagok kurzusokba, tudományos kutatásokba integrálásáról írni. Emellett a videomegosztók jelentősen megkönnyíthetik a szociolingvisztikai kutatásokat is, hiszen gyakorlatilag korlátlan mennyiségű, élőnyelvi anyagot biztosítanak a kutatók számára: jóformán minden nyelven, amely kapcsolatba került az internettel. E tanulmány szerzője például a társadalmi nem nyelvészeti oktatását tudatosan építette a Youtube hang- és videoanyagaira. Ez szükséges volt, hiszen a gender-nyelvészet oktatásában még nincsenek kialakított feladatbankok és tanári kézikönyvek, valamint a magyarra fordított szakirodalom mennyisége is csekély (*Porkoláb*, 2015).

Irodalomjegyzék

Bachát László (1986): Az ifjúság nyelve. In: Fülei-Szántó Endre (szerk.): *Norma-átlag-eltérés*. Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs. 9–22.

Beregszászi Anikó (2011): Ideológiák, kutatási eredménye a kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatásban és a hasznosíthatóság gyakorlata. In: Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán és Márku Anita (szerk.): *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban – a 16. Előnyelvi Konferencia előadásai*. Tinta, Budapest – Beregszász. 59–71.

Bódi Zoltán (2004): *A világháló nyelve*. Gondolat, Budapest.

Érsok Nikoletta (2003): Írva csevegés – virtuális írásbeliség. *Magyar Nyelvőr*, 127. 1. sz. 99–104. 2015. 04. 28-i megtekintés, <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1271/127111.pdf>

Fabó Kinga (1986): A nyelvhelyességi szabályok jellege. In: Fülei-Szántó Endre (szerk.): *Norma-átlag-eltérés*. Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs. 23–32.

Herring, S. (1994): *Gender differences in computer-mediated communication: bringing familiar baggage to the new frontier*. 2015. 04. 28-i megtekintés, <http://cpsr.org/prevsite/cpsr/gender/herring.txt>

Huszár Ágnes (1986): Nyelvművelés és norma. In: Fülei-Szántó Endre (szerk.): *Norma-átlag-eltérés*. Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs. 59–68.

Juhász Valéria (2007): *Egy internetes honlap, az íwiv szegedi felhasználóinak szociolingvisztikai vizsgálata, különös tekintettel a nemre és a korra*. PhD disszertáció. Kézirat. PTE Nyelvtudományi Doktori Iskola, Pécs.

Juhász Valéria (2010): *Az azonnali üzenetküldő (IM) rendszerekről és az üzenetküldések néhány diskurzus-sajátosságáról*. 2015. 04. 28-i megtekintés, <http://www.juhaszvaleria.hu/wp-content/uploads/2010/05/Az-IM-rendszerekről-es-egyeb-saj%C3%A1ltossagairól.pdf>

Juhász Valéria (2013): A blog műfaji attribútumai. In: Tóth Szergej (szerk.): 2013. *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. A XXII. MANYE-kongresszus előadásai*. MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged. 155–158. 2014. 04. 28-i megtekintés, <http://mek.oszk.hu/11700/11730/11730.pdf>

Kiss Jenő (2003): *Magyar dialektológia*. Osiris, Budapest.

Kovács Beáta (é. n.): *Az írott és beszélt nyelv jellegzetességei az internetes nyelvhasználatban*. 2015. 04. 28-i megtekintés, http://www.academia.edu/3640113/Az_%C3%ADrott_%C3%A9s_besz%C3%A9lt_nyelv_jellegzetess%C3%A9gei_az_internetes_nyelvhaszn%C3%A1latban

Laczkó Krisztina és Mártonfi Attila (2006): *Helyesírás*. Osiris, Budapest.

Lanstyák István (2011): Nyelvi problémák és nyelvi ideológiák. In: Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán és Márku Anita (szerk.): *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban – a 16. Előnyelvi Konferencia előadásai*. Tinta, Budapest – Beregszász. 48–58. 2015. 04. 28-i megtekintés, http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvi_problemak_es_nyelvi_%20ideologiak.pdf

- Lanstyák István (2014): *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*. Comenius Egyetem, Pozsony. 2015. 04. 28-i megtekintés, http://web.unideb.hu/~tkis/lanstyak_istvan-nyelvalak_es_nyelvi_ideol_2014.pdf
- Molnár Mária (2014): A nyelvi norma a magyar nyelv tudományban. In: Baumann Tímea, Nádor Orsolya és Szűcs Tibor (szerk.): *Hungarológiai Évkönyv 15*. PTE Bölcsészettudományi Kar, Pécs. 41–54.
- Porkoláb Ádám (2015): Gendernyelvészet a tanárképzésben. In: Prax Levente, Hoss Alexandra és Nagy Tamás (szerk.): *Találkozások az anyanyelvi nevelésben 2*. PTE Bölcsészettudományi Kar – Film-Virage Kulturális Egyesület, Pécs. 129–133.
- Simon Viktória (2014): Modern kódkeveredés: az internetes nyelvhasználat hatásai fiatalok írásbeli fogalmazásaiban. *Anyanyelv-pedagógia*, 1. sz. 2015. 04. 28-i megtekintés, <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=497>
- Szathmári István (2004): *Stilisztikai lexikon: stilisztikai fogalmak magyarázata szépirodalmi példákkal szemlélve*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Tolcsvai Nagy Gábor (1998): *A nyelvi norma*. Akadémiai, Budapest.
- Veszelszki Ágnes (2012): Új írásjelek digitális és kézzel írt szövegekben. *Anyanyelv-pedagógia*, 4. sz. 2015. 04. 28-i megtekintés, <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=418>
- Villó Ildikó (1992): A nyelvi norma meghatározásáról. In: Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – Nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 7–22.
- Zsemlyei János (1996): *A mai magyar nyelv szókészlete és szótárai*. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár.

Jegyzetek

¹ 2015. április 30-i lekérdezés.

² Ez természetesen nem pontos adat, hiszen a csatorna tulajdonosának jogában áll kommenteket utólag törölni. A moderált kommenteket nem lehet áttekinteni.

³ <https://www.youtube.com/user/Marismuffin>

⁴ <https://www.youtube.com/user/Szefistudio>